

Role státu v podpoře vývoje tržních vztahů, aneb jak reformovat systémy sociálního investování a pojištění

Doc. Radim Valenčík, CSc.

Vysoká škola finanční a správní, Praha
vedoucí katedry ekonomie a mezinárodních vztahů

Je nutná modernizace, reforma, nebo transformace sociální politiky?

Modernizace - mírná změna při uchování stávajícího způsobu fungování.

Reforma - významná změna založená na uplatnění nové myšlenky či nového principu.

Transformace - přeměna systému na zcela jiný.

Globalizace a globální konkurence (hyperkonkurence)

Přechod ke znalostní či vzdělanostní společnosti

Jak spolu souvisí?

Vzdělanostní společnost: vzdělání dominantní produkční sektor, včetně podílu na HDP, nový typ růstu

Systémy sociálního investování a pojištění

(Financování vzdělání, penzijní pojištění, zdravotní pojištění)

Přímá funkce státu - nahrazování nedokonalostí trhu vyplývajících z jeho nevyvinutosti.

Nepřímá funkce státu - odstraňování nedokonalostí trhu (zejména kapitálového) formou jeho kultivace a rozvíjení.

Přímá - alokace redistribuce, regulace.

Nepřímá - institucionální prostředí, technické prostředí (redukce transakčních nákladů, informovanost subjektů trhu, nové produkty).

Příklad:

Propopulační politika přímou formou - zvýšení dotací na dítě (až do výše, kdy se projeví efekt).

Bude stimulována porodnost v těch domácnostech, jejichž potomci přispívají do investičních a pojišťovacích sociálních systémů?

Propopulační politika nepřímou formou - využití investičního principu, stimulace nejen pořízení, ale i péče o potomky, převod procentuálně stanovené částky z odvodů potomka do sociálních systémů na penzijní účet jeho rodičů či pěstounů.

Kde vzniká větší tlak na efektivnost a menší distorze?

Princip přenesené ceny (HCC- Human Capital Contracts):

- Každý platí až z toho, co mu sociální investice (např. do vzdělání) vynese.

- Každý platí podle toho, co mu sociální investice (např. do vzdělání) vynese.

- Každý platí přímo tomu, kde rozhoduje o sociální efektivnosti investice (např. do vzdělání).

Plní funkce:

- Úvěrovou - eliminuje bariéru rozpočtového omezení (může studovat každý).

- Pojišťovací - více úspěšní odvádějí z budoucího příjmu více, neúspěšní nic.

- Motivační - motivuje poskytovatele vzdělávacích služeb co největší kvalitě z hlediska uplatnění vzdělání.
- Informační - informuje o tom, kdo jak kvalitní služby byly poskytnuty.

Klíč k reformě financování vzdělání.

Reforma vzdělání klíčem k reformě ostatních pojišťovacích a investičních sociálních systémů, zejména:

- Zejména financování péče o zdraví a penzijního systému.
- Ale i - zvýšení zaměstnanosti, financování rekvalifikací, bydlení, podpory menšin...

Role zvýšení efektivnosti vzdělání - zvýšení příjmů

Role zvýšení efektivnosti vzdělání - snížení nezaměstnanosti

Role zvýšení efektivnosti vzdělání - prodloužení doby produktivního uplatnění (nejdůležitější, klíč k reformě systému financování zdravotnictví).

Praktická realizace - v případě vzdělání několik forem

Základ - vždy odvod procentuálně stanovené částky z výdělku:

- Po dobu produktivního uplatnění (Friedman již v roce 1955).
- Do doby splacení neúročeného závazku se zvýhodněnou přímou platbou (Austrálie, systém HECS, od roku 1987, nejlépe fungující).
- Po definovanou dobu let bez ohledu kolik zaplatí (systém MyRichOncle v USA na soukromé bázi, od roku 2003, určité problémy a s nimi spojené změny).
- Do doby splacení (nízko) úročeného závazku (Anglie, Maďarsko - četné změny, vyvolává protesty).

Zkušenosti:

- Nutno poskytnutí transakční dálnice státem pro příslušné transakce.
- Prvotním věřitelem musí být samotná vysoká škola.
- Poskytnutí transakčních dálnic státem k realizaci kontraktů (odvody v návaznosti na daňový systém).
- Spojení s informačním systémem (každý musí vědět, co která škola dokáže).
- Hlavní cíl - zvýšení efektivnosti vzdělání z hlediska uplatnitelnosti.
- Návaznost na celoživotní vzdělání (otevřít přístup všem věkovým kategoriím, absolventské sítě).
- Prodloužení horizontu produktivního uplatnění.
- Trpělivá osvětová práce.

Souběžná reforma - zdraví, vzdělání, penze.

Jak a proč?

Celoživotní vzdělání, nadstandard po 50 letech, jak vzniká efekt.

Vše o reformě:

www.isea-cz.org

www.vsfs.cz - Věda a výzkum - Teoretický seminář EPS

(<http://www.vsfs.cz/vyzkum-a-projekty/seminar/index.php>)

Kdo brání (výsledky zjištěné prostřednictvím aplikace teorie her):

- Za prvé jsou to ty skupiny, které se snaží získávat si společenské postavení formou investice do společenské pozice, spojily s tím svůj způsob života i budoucí očekávání (a to i v dynastickém smyslu).

- Za druhé jsou to skupiny, které jsou bezprostředně spojeny s realizací sociálně orientovaného přerozdělování.
- Za třetí jsou to skupiny, které vycházejí z přesvědčení nezvratnosti vývoje směrem k majetkové divergenci, narůstání a vyhrocování sociálních rozporů až do překročení mezí únosnosti, což následně vede k fatální nutnosti velkého sociálního konfliktu, který je podle nich nezbytnou podmínkou i prostředím řešení sociálních problémů.

Aktuální situace v ČR: Odborná problematika přespříliš zpolitizována.

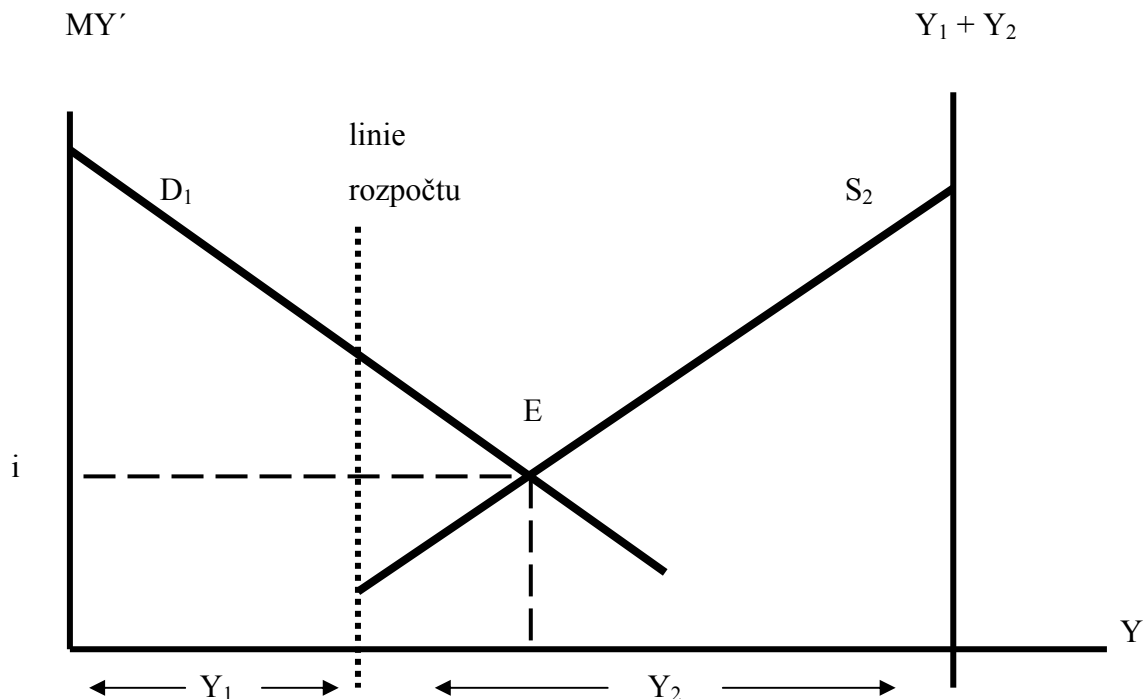
Příloha: Role kapitálového trhu při využívání investičních příležitostí

Pokud by byl dostatečně rozvinut kapitálový trh v oblasti investování do rozvoje schopností člověka (zejména v oblasti využívání jeho sekundárních investičních příležitostí), nehrálo by rozpočtové omezení domácností či samotných jednotlivců prakticky žádnou významnou roli. Každý by měl přístup ke kvalitnímu vzdělání nezávisle na majetkových a příjmových poměrech svých, resp. domácnosti, jejímž je členem.

Situaci, která by na dostatečně rozvinutém kapitálovém trhu vznikla, si můžeme přiblížit názorně obrázkem, který vychází z toho, že na kapitálovém trhu proti sobě - přitom v opačném gardu - stojí:

- Nabídka a poptávka investičních prostředků (věřitel nabízí vlastní investiční prostředky a dlužník poptává cizí investiční prostředky).
- Poptávka a nabídka investičních příležitostí (věřitel poptává cizí investiční příležitosti a dlužník nabízí vlastní investiční příležitosti).

Každý je vlastníkem investičních prostředků i investičních příležitostí. Co rozhoduje o tom, kdo bude věřitelem a kdo dlužníkem? K tomu viz následující graf poptávky a nabídky investičních prostředků a investičních příležitostí:

Kde je:

Y - současný příjem

MY' - budoucí příjem vyjádřený v mezních veličinách.

Y₁ - rozpočtové omezení prvního subjektu.

Y₂ - rozpočtové omezení druhého subjektu.

D₁ - mezní výnos z realizace vlastních investičních příležitostí prvního subjektu = poptávka po cizích investičních příležitostech (do linie rozpočtu) = poptávka po cizích investičních prostředcích (od linie rozpočtu)

S₂ - mezní výnos z realizace vlastních investičních příležitostí druhého subjektu = nabídka vlastních investičních prostředků (do linie rozpočtu) = nabídka vlastních investičních příležitostí (od linie rozpočtu)

i - míra výnosu z vlastních investičních prostředků poskytnutých k realizaci cizích investičních příležitostí (úroková míra)

Literatura:

(úplný seznam viz též: <http://www.vsfs.cz/vyzkum-a-projekty/index.php?id=lide&osoba=Valenčík,%20Radim>)

Výběr nejdůležitějších titulů:

Matějů, Petr - Schneider, Ondřej - Večerník, Jiří (eds.) *Proč tak těžko ...?* 1. vydání. Praha: ISEA, 2003. ISBN 80-903316-0-2.

Matějů, Petr - Straková, Jana (eds.) *Vyšší vzdělání jen pro elitu?* 1. vydání. Praha: ISEA, 2003. ISBN 80-903316-1-0.

Matějů, Petr - Simonová, Natálie (eds.) *České vysoké školství na křižovatce?* Sociologický ústav AV ČR. ISBN 80-7330-072-9.

Valenčík, R. Rozšířený koncept všeobecné ekonomické efektivity. In: *Politická ekonomie* 1/2004.

Valenčík, Radim. *Ekonomie produktivní spotřeby*. 1. vydání. Praha: VŠFS, 2003. 34 s. ISBN 80-86754-07-3.

Valenčík, Radim. *Lidský kapitál a kapitálový trh*. Praha: Ivo Ulrych - Růžičkův statek, 2001. 91 s. ISBN 80-8657900-X.

Valenčík, Radim. Zvýšení efektivity uplatnění absolventů prostřednictvím absolventských sítí. In: Blažek, Ladislav (ed.) *Podniková ekonomika a management: sborník referátů z mezinárodní konference*. 1. vydání. Brno: MU, 2004. s. 111-116. ISBN 80-210-3414-9.

Valenčík, Radim. Jak si nejlépe koupit vzdělání - princip přenesené ceny. In: *Vzdělání a trh*. Praha: Liberální institut, 2003. s. 21-23. ISBN 80-86389-31-6.